

Starta en hallonodling

THILDA NILSSON, HIR MALMÖHUS

Det är mycket att tänka på innan man startar en ny odling. Det här faktabladet är till för att du ska få hjälp med att tänka efter innan du startar. Bland annat är det viktigt att ta reda på vilka avkastningsmöjligheter och försäljningskanaler som finns. Det är även viktigt att ha en bra kalkyl och att etableringen är gjord på ett sätt som kan optimera skördenivån.

Hallonodling i Sverige

Hallonodlingen har enligt Jordbruksverkets trädgårdsräkning ökat från 76 ha 1984 till 157 ha 2008. Genomsnittskördenivån i alla odlingar var 3 ton per hektar 2008. Lite drygt 80 % av den totala hallonarealen finns koncentrerad i Skåne, Blekinge och Kalmar län.

Majoriteten av hallonen säljs nog lokalt och ofta direkt till konsument, men det finns även flera grossister som handlar med hallon över hela landet. Det finns även grossister som specialiserat sig på att nå restaurangmarknaden genom att leverera lokalt producerade bär av toppkvalité.

Intresset för bär har ökat på en världsnivå mycket på grund av de hälsomervärden som bär tillför. Importen till Sverige av bär och nötter (kylda, torkade och färska) omfattade drygt 6000 miljoner kronor 2009 vilket är en ökning av 1000 miljoner på fem år. Ännu större ökning syns på importen av frysta bär och frukt som har dubblats på fem år till ett värde på drygt 700 miljoner kronor 2009. Detta indikerar att det finns en marknad för bär under en längre säsong än vad vi producerar traditionellt idag. Som hallonodlare har du några val för att förlänga säsongen, en tidig skörd i uppvärmt växthus, tidig skörd i tunnlår, olika sorter med olika skördeperioder, hösthallon i tunnlår.

Hallon ett populärt sommarbär. Fotograf: Thilda Nilsson

Marknadsför produkten

Undersök alltid dina avkastningsmöjligheter innan du startar en odling. Ofta efterfrågar gårdsbutiker lokala produkter som de kan utöka sitt sortiment med. Det är även bra att ta kontakt med lokala handlare och restauranger.

Utnyttja att hallonen skördas i juli som är en turistmånad och planera försäljningsställen utefter turistvänliga platser. Annonsera i lokalpressen och eventuella sommartidningar. Internet är numera ett mycket viktigt marknadsföringsverktyg och en bra hemsida är ovärderlig. En hemsida kan sedan länkas till andra sidor som t.ex. kommunens turistinformation.

Marknadsför din odling genom att mär-

ka dina askar väl med din företagslogotyp.

Ekologisk odling

Ska du starta en ekologisk odling så behöver du anmäla odlingen till ett kontrollorgan för att få sälja produkterna som ekologiska. Du kan välja att certifiera odlingen enligt EU:s regler för ekologisk odling och eventuellt lägga till att certifiera enligt t.ex. KRAV regler. För en ny odling gäller normalt två års omställning för marken innan skörden kan säljas som ekologiskt. Under omställningsperioden måste du ändå odla enligt ekologiska-regler. Om marken skötts ekologiskt innan kan omställningstiden kortas, kontakta ditt kontrollorgan för mer information.

Krukade plantor vårplanterade. Fotograf: Thilda Nilsson

Ekonomi

En viktig uppgift innan man startar en odling är att göra en kalkyl. Det finns färdiga kalkyler som Jordbruksverket och Tillväxt Trädgård tagit fram på både konventionell och ekologisk hallonodling. Kostnaden för att etablera ett hektar hallon med markväv kostar ca 200 000 kr per hektar. Då är eventuella maskin- eller byggnadsinvesteringar inte inräknade.

Innan du börjar undersök möjligheterna för att söka eventuella investeringsstöd eller starta-eget bidrag. Stödreglerna skiljer sig åt på de olika länsstyrelserna, så ta alltid kontakt med din länsstyrelse innan du börjar. En tumregel är att skicka in investeringsansökan innan du betalar några fakturor, för du kan inte få stödet retroaktivt.

Ta kontakt med flera leverantörer vid köp av utrustning och plantmaterial för

offert och fråga även andra odlare eller rådgivare för tips.

Fundera även på ifall du ska vidarefördla andrasorteringsbär till sylt, saft eller marmelad för att få en inkomst under en längre period. All vidareförädling måste göras i kök som är godkända av livsmedelsinspektionen för att få säljas kommersiellt.

Välj rätt odlingsplats

Hallon är en perenn gröda och kommer att stå i många år, allt från 5-15 år är vanligt. Därför är det viktigt att lyckas med etableringen. Det första steget är att välja en odlingsplats med rätt förhållande. Börja med en jordanalys för att ta reda på pH och jordart. Hallon trivs bäst i pH 5,5-6,5 och i en mullrik sandig lerjord. Läget på odlingsplatsen är viktigt och en lätt sluttning i ett vindskyddat läge är bäst, eftersom hallon

varken tål bläst eller att stå med fötterna i vatten. Odlingar i sluttningar är även mindre benägna av att drabbas av vårfrost.

Det finns odlingstekniska åtgärder att tillgå om förhållanden inte är optimala från början. På tyngre jordar och jordar med lite sämre dränering bör hallon odlas på upphöjda bäddar. Har man bara blåsiga lägen att tillgå måste en vindhäck planteras eller ett vindnät sättas upp. Vind är dock även viktigt för det gynnar en snabbare upptorkning och därmed mindre risk för att svampsjukdomar bryter ut.

Innan planteringen

Eftersom hallonodlingen ska hålla i många år är det viktigt att lyckas med planteringen. Särskilt viktigt är det att utgå ifrån friskt plantmaterial. Det säkraste sättet är att köpa plantor som aldrig

stätt i jord. Om plantorna stått i jord så köp alltid högsta kvalitetsklassen från plantleverantörerna. Det finns generellt två typer av plantor att köpa: barrotsplantor och krukade småplantor. Barrotsplantor är ettåriga plantor som är avmognade och som tagits upp från mark på hösten och kyllagrats under vintern. Krukade småplantor är sticklingsförökade plantor. De etablerar sig snabbt, men är känsliga för uttorkning. En plantering av krukade plantor tidigt i maj kan redan nästa år ge en bra skörd.

Innan planteringen är det viktigt att se till så jorden inte är packad eftersom det missgynnar rotutvecklingen. En packad jord kan behöva en djupbearbetning innan plantering. Gör inte det när marken är fuktig eftersom det då gör det mer skada än nytta.

Ogräs är alltid ett problem i fleråriga kulturer och den viktigaste åtgärden är att börja med ett ogräsfritt fält. Vanligast är att använda ogräsmedlet glyfosat innan plantering hösten före plantering. Det är vanligt att hallon odlas på bädd med markväv just för att undvika problemogräs i raderna.

Hur många plantor som du ska beställa per hektar beror på hur stort radavstånd som krävs. Radavståndet sätts framförallt efter maskinernas bredd, men bör inte understiga 2,5 meter för ljusinsläppets skull. Plantorna sätts på 50 cm avstånd i raden. Som exempel blir det drygt 5700 plantor per hektar om du har ett radavstånd på 3,5 meter.

Hallonen kräver mycket vatten särskilt tidigt under säsongen då nya skott och sidoskott med blommor ska växa. Droppbevattning är det effektivaste sättet att vattna ifall markväv används som radtäckning. För att droppslangarna ska fungera bra och hålla länge är filter en vettig och i många fall en essentiell investering. Näringstillförsel via droppbevattning är ett effektivt sätt att gödsla. Det krävs lite mer investering i form av tankar att blanda i och en gödselinjektor. Ta en vattenanalys om du ska använda näringstillförsel via droppbevattningen. Ett gödslingsrecept kan du sedan få hjälp med av din rådgivare. Tänk på att samtidigt investera i pH- och ledningstalsmätare.

Hallonplantan är i behov av någon typ av uppbindning. Den vanligaste uppbind-

Utrustning för näringsbevattning. . Fotograf: Mats Martinsson

ningsmetoden är den sk. Gjerde-metoden. Denna innefattar kraftiga stolpar i raden och de bör minst vara 2,50 meter höga med 50 cm i marken. En tvärså på skruvas fast ca 1,5 meter upp på stolpen. Tvärsåen har två fästordningar för ståltråd, en på 30 cm avstånd och en nästan längst ut på tvärsåen. Det innersta fästet används fram till blomning för att sedan flyttas ut så de nya skotten kan växa upp mitten. Skottet toppas vanligtvis 20 cm ovanför tråden.

Skördetid

Hallon plockas för hand och hanteras varsamt för att inte hållbarheten ska påverkas. Det är även viktigt att bären kyls ner snabbt efter plockning till ca 2 grader. Ju bättre en bra kylkedja hålls desto längre tid håller bären bra kvalitet.

Under högsäsongen och i varmt väder måste buskarna plockas 3-4 gånger i veckan. Vanligtvis plockas bären direkt i askar och plockarna har ofta plockvagnar med sig ut i fält. Den vanligaste askstorleken är 200-250 gram och de är

ofta gjorda i papp. Det finns även odlare som använder sig av plastaskar med lock, eftersom det anses kunna ge ett mervärde då bären är skyddade och synliga för konsumenten. Askstorleken kan varieras under säsongen. En tidig skörd i tunnlar kanske hellre ska plockas i askar som bara rymmer 125-150 gram för att kunna ta ut ett högre kilopris.

De allra flesta odlare anställer säsongspersonal under skördetiden. Det behövs minst 5 personer under säsongen för att plocka ett hektar. Ta reda på de regler som gäller för anställning av tillfällig personal genom att ta kontakt med skatteverket. Du är även ansvarig för att reglerna inom arbetsmiljölagen efterföljs, ta kontakt med arbetsmiljöverket. Behöver du erbjuda bostäder till dina anställda ska bostaden hålla tillräckligt bra standard, kontakta miljöavdelningen i din kommun för att få mer information.

Det är även viktigt att hygien sköts ut i fält för att undvika att bären kontamineras. Sanitäravläggningar i närheten av fältet och upprättande av bra hygienrutiner är därför mycket viktigt.

Referenser

- Jordbruksverket. 2009.** Trädgårdsproduktion 2008. JO33SM0901. Jönköping
- Jordbruksverket. 2011.** Kalkyler –bärodling. Tillgängligt på Jordbruksverkets hemsida. www.jordbruksverket.se
- Larsson, G. 2008** (andra upplagan). Arbetskraft i ekologisk odling. Tryckmaterial från Jordbruksverket. Tillgängligt på Jordbruksverkets hemsida. www.jordbruksverket.se
- Statistiska centralbyrån. 2008.** Jordbruksstatistisk årsrapport 2010 –kapitel 16 import och export av jordbruksvaror och livsmedel. JO01BR1001.
- Takle, T. 2007.** Dyrking av bringebær. Fylkesmannen landbruksavdelinga Sogn Fjordane.
- Winter, C. 2010.** Starta eko –bær. Tryckmaterial från Jordbruksverket. Tillgängligt på Jordbruksverkets hemsida.

Faktaruta

- Faktabladet är utarbetat inom LTJ-fakultetens Område Hortikultur <http://www.slu.se/hortikultur> Projektet är finansierat av det nationella Landsbygdsprogrammet via Jordbruksverket och HIR Malmöhus, inom Tillväxt Trädgård, SLU, Alnarp
- Projektansvarig: Birgitta Svensson, SLU
- Projektutförare: Thilda Nilsson, HIR Malmöhus
- På webbadressen <http://epsilon.slu.se> kan detta faktablad hämtas elektroniskt
- Ingår i en serie av 8 faktablad producerat inom Tillväxt Trädgård projektet Hallon och nya bär.

Tillväxt Trädgård

Är ett projekt som syftar till att ge förutsättningar för ökad konkurrenskraft och tillväxt inom trädgårdsnäringsen genom nytänkande och samarbete.

Projektet finansieras av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden, SLU, LTJ-fakulteten Alnarp, LRF/GRO, Hushållningssällskapen i Malmöhus, Halland och Kristianstad, Lovang Lantbrukskonsult AB, Mäster Grön samt Prysek.

